

چاره‌نووسی نهوتی کوردستان له نیوان به‌غدا و کۆمپانیا نیوده‌وله‌تییه‌کان

09-07-2023

نووسه‌ره‌کان

مه‌حموود بابان

کورتە : قوڤناخی ئیستا و داهاتوو بو ههریمی کوردستان له‌رووی پیشه‌سازی نه‌وته‌وه سه‌خته، به‌لام له‌وانه‌یه ئه‌وه‌ی ئیستا به‌سه‌ر ئه‌م که‌رت‌ه‌دا دیت، له‌روژانی داهاتوودا گازی‌ش بگرتیه‌وه، چونکه هه‌نگاهه‌کانی به‌غدا و به‌تایبه‌تیش ده‌سه‌لاتدارانی چوارچیه‌ی هاوئا‌هه‌نگی به‌ره‌و ناوه‌ندی‌کردنی سامان و ده‌سه‌لات و په‌یوه‌ندییه‌کان له‌ عێراق هه‌نگاو ده‌نین، هه‌ربۆیه‌ش ده‌لین عێراق ئازاده له‌ مامه‌له‌کردن به‌ پاره‌که‌یه‌وه و له‌ کویدا پێویستی کرد بو به‌رژه‌وه‌ندی و لات خه‌رجی بکات، پێویسته به‌ شیوه‌ی ناوه‌ندی مامه‌له‌ له‌گه‌ڵ بریار و په‌یوه‌ندییه نیوده‌وله‌تییه‌کان بکریت، وه‌کو له‌دوایین به‌یاننامه‌ی کۆبوونه‌وه‌یاندا ئاماژه‌یان بو کردووه.

ئەم ھەنگاۋانەي ئىستانىش كۇمپانىا نەوتىيەكان دەيگرنەبەر، جگە لەم كاريگەرييانەي ئىستا بگرە كاريگەرى گەورەي لەسەر ئەگەرى دووبارە دەستپىكىردنەو بە بەرھەمھىنانى نەوت ھەيە، چونكە ھەموو پىشەسازىيەكە بەرەو ئەو دەبەن بە كەمترىن كارمەندەو كارەكان راپەرپىنن و نەوت بۇ نىوخۇ بەرھەمبھىنن بۇ ئەوہى ھىچ نەبىت بتوانن بەردەوام بن.

كۆتايى

قۇناخى ئىستا و داھاتوو بۇ ھەرىمى كوردستان لەرووى پىشەسازى نەوتەو سەختە، بەلام لەوانەيە ئەوہى ئىستا بەسەر ئەم كەرتەدا دىت، لەرۇۋانى داھاتوودا گازىش بگرىتەوہ، چونكە ھەنگاۋەكانى بەغدا و بەتايبەتیش [دەسەلتادارانى چوارچىۋەي ھاۋناھەنگى](#) بەرەو ناوہندىكىردنى سامان و دەسەلت و پەيوەندىيەكان لە عىراق ھەنگاۋ دەننن، ھەربۇيەش دەلن عىراق نازادە لە مامەلەكىردن بە پارەكەپەو و لە كویدا پىويستى كىرد بۇ بەررۇوہەندىيە و لات خەرجى بكات، پىويستە بە شىۋەي ناوہندى مامەلە لەگەل بىرپار و پەيوەندىيە نىودەولەتتىيەكان بگرىت، وەكو لەدوايىن بەياننامەي كۇبووئەوہياندا ئاماژەيان بۇ كىردوہ.

ھەنگاۋى بەغدا بە ئاراستەيەي دەستپىنەكىردنەو و ھەناردەنەكىردنەوہى نەوت لەكاتىكىدايە كە پىشتر تەنيا زانىنى ژمارەكان ياخود رادەستكىردنى نەوتكە بەس بوو بۇ ئەوہى ھەناردە بكات، بەلام ئىستا وردەكارىيەكانى ھەلكۇلنن، چاككىردنەو و پەرەپىدانى بىرە نەوتىيەكانى لە رابردوودا دەوت، لەكاتىكىدا ھىچ برە پارەيەك بۇ گەرانى نوئ، ھەلكۇلنن بىرى نوئ و چاككىردنى بىرى نەوتى و پەرەپىدان لە بودجە سى سالىيەكەدا بۇ ھەرىمى كوردستان تەرخان نەكىردوہ و، ئەو برەشى بۇ تىچووى بەرھەمھىنان و ھەناردەكىردنى نەوتى ھەرىمى كوردستان داناوہ ناكاتە بەك لەسەر كۇي تىچوۋەكەي.

ھەنگاۋى كۇمپانىا نىودەولەتتىيەكانى نەوت بە ئاراستەي دەركىردنى كارى دەستى نىوخۇي و ھەلۋەشانەوہى گرىبەستى كۇمپانىا خزمەتگوزارىيەكان و دەستكىردن بە بەرھەمھىنانى نەوت بە كەمترىن ھىزى كار بۇ پاراستنى دەستكەوتنى كەمترىن داھاتى مانگانە بۇ مانەوہيان لە بازارەكەدا. ھەروہا، بەردەوامبوونى دۇخى لەمشىۋەيە زيانكى گەورە لە ژىنگەي وەبەرھىنانى بىانى لە ھەرىمى كوردستان و عىراقىش دەدات و كار دەكاتە سەر كاركىردنى كۇمپانىا بىانىيەكانى دىكەش لە سىكتەرە جىاوازەكاندا.

ھەروہا، بەپى [بەلگە فەرمىيەكان](#) يەكىك لەو وەزارەتانە و بگرە تاكە وەزارەتتىش لەدواي رووخانى رزىمى پىشوو كەوا ھىزى ئەمريكا و ھاوپەيمانان پارىزگارىيان لىكىرد و نەيان ھىشت مىللەت تالانكارى بكات وەزارەتى نەوتى عىراق، ھەربۇيەش لىزەدا ئەو پرسىيارە دىتە ئاراوہ، ئايا بۇچى ئەمريكا و ھاوپەيمانەكانى رىگە ناگرن لەنىوچوونى پىشەسازى نەوت و بەرھەمھىنانى نىو مىلئون بەرمىل نەوتى رۇۋانەي ھەرىمى كوردستان؟

لە كۇتايىدا، [بازارپى نەوت](#) گەورەترە لە 10 بازارپى كانزاي سەرەكى لەرووى بەھاي بەرھەمھىنانەوہ وەك (ئالتون، ئاسن، مس، ئەلەمنىوم)، كە لە 2022دا بەتەنيا 2 تىرلۇن دۇلار تىپەپاندوہ، ئىستا شەرى نىوان بەرھەمھىنەران و بەكارھىنەرانى نەوت بەشىۋەيەكە كە كاريگەرى تەواوى لەسەر نەخشەي داھاتووى وزە دەبىت، ھەربۇيەش ھەرىمى كوردستان دەتوانىت بەشىك بىت لە نەخشەي وزەي داھاتوو ئەگەر نەبىتە چىرۇكى لە ھىچەوہ بۇ ھىچ.